O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MADANIYAT VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON DAVLAT KONSERVATORIYASI HUZURIDAGI
BOTIR ZOKIROV NOMIDAGI MILLIY ESTRADA SAN’ATI INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
O‘zDK huzuridagi Botir Zokirov nomidagi
Milliy estrada san’ati
instituti rektori

_______________ A.Mansurov

2024-yil “30” avgust

Ro‘yxatga olindi: № MD 70211002-1.05
70210901- 1.07

ZAMONAVIY POLIFONIYA

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	**200 000 - San’at va gumanitar fanlar**
Ta’lim sohasi:	**210 000 - San’at**
Ta’lim yo‘nalishi:	**70211002 - Musiqa san’ati** **70210901 – Bastakorlik san’ati**

TOSHKENT – 2024

Fan/modul kodi **ZAP1205**		**O'quv yili** **2024-2025**	**Semestr** **3-4**		**ECTS-Kreditlar** **5**
Fan/modul turi Majburiy		**Ta'lim tili** O'zbek/rus			**Haftadagi dars soatlari** **2**
1.	**Fanning nomi**	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**		**Jami yuklama (soat)**
	Zamonaviy polifoniya	**60**	**90**		**150**

2.

I. Fanning mazmuni

Ushbu kurs zamonaviy kompozitorlar ijodida polifoniyani o'rganishga ajratilgan bo'lib, unda zamonaviy polifoniya murakkab, chuqur, o'ziga xos va uslubiy boy xodisa sifatida namoyon bo'ladi.

Ko'povozlilik va shakl hosil qilishda bosh urinni egallab turib, polifoniya ko'p qirrali ifoda topadi – usullardan shakllargacha, klassik ifoda vositalardan geterofoniya, sonoristika, aleatorika, minimalizm bilan "ittifoq" hosil bo'lgunga qadar.

Ushbu kursda Yaqin va Uzoq xorij kompozitorlari asarlari tahlil etiladi.O'zbekiston kompozitorlari asarlaridagi polifoniyaga ham yetarli o'rin ajratilgan.

Mazkur kursning maqsadi – zamonaviy musiqada polifoniyaning yangi tendensiyalari, ya'ni yaratilayotgan asarlarning (yevropa va o'zbek kompozitorlari) badiy yo'nalishlari, zamonaviy texnik yozuvlari, polifoniyaning yangi faktura turlari, janr va shakllarning (an'anaviy va individual) xilma-xiligini yoritib aniq bir asarlari misolida ko'rsatib berishdadir.

Zamonaviy polifoniya fan oldida turgan vazifalar:

- polifoniyaning nazariy asoslarini chuqur o'zlashtirish;
- XX-XXI asrda polifoniyaga oid yangi atama va tushunchalarni tushuntirish;
- XX-XXI asr kompozitorlar ijodidagi polifonik yozuvning yangi shakllari bilan tanishtirish;
- zamonaviy asarlarda talabalarning polifonik tahlil ko'nikmalarini oshirish;
- O'zbekiston kompozitorlar asarlarida monodiya an'analarining aks ettirilishini ko'rsatib berish.
- zamonaviy polifoniya doirasidagi yuqori bilimlarga ega bo'lgan hamda o'zining pedagogik va ijro amaliyotlarida qo'llay oladigan malakali musiqashunos, bastakor va ijrochilarni tarbiyalash.

II. Asosiy qism
Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi
Kirish

Fanning mazmuni. Fanning maqsad va vazifalari. O'rganiladigan mavzular doirasi. Fan o'rganilishida tayaniladigan asosiy manbalar haqida. U bilan bog'liq musiqiy janr namunalari, asosiy ilmiy tadqiqotlar, nota adabiyotlari haqida, ulardan unumli foydalanish yuzasidan uslubiy tavsiyalar.

So'nggi yillarda adabiyotlaridan nashr ettirilgan to'plamlari bilan yaqindan tanishish.

Ushbu kursda Yaqin va Uzoq xorij kompozitorlari asarlari tahlil etiladi. O'zbekiston kompozitorlari asarlaridagi polifoniyaga ham yetarli o'rin ajratilgan.

1-mavzu: Zamonaviy polifoniyaga kirish.

Ko'povozlik musiqaning tarixiy bosqichlari va uning qisqacha tavsifi. XX-XXI asr musiqasining o'tmish davrlar bilan o'xshashligi va bog'likligi.XX-XXI asr polifoniyasining umumiy tavsifi.

2-mavzu: Zamonaviy polifoniyaning mazmun, ifodaviy vositalar, shakllantiruvchi imkoniyatlari.

XX-XXI asrlarda kompozitorlar tomonidan polifonik an'analarning rivojlantirilishi, yangi xildagi mavzuviylik, polifonik usullar, shakllarning ishlatilishi.

3-mavzu: Zamonaviy polifonik fakturaning yangi turlari.

Soxta (mnimaya) polifioniya: mikropolifoniya, iprovizatsion-variantli ko'povozlik, kvazipolifoniya (polifoniya kabi) faktura turlari. Sonorli , tembrli, qatlamli va x.k. ko'rinishlari.

4-mavzu: D.Shostakovich ijodida polifoniya.

Mavzuiylik, rivoj tamoyillari, shakllar soxasida an'analarning rivoji va yangilanishi. D. Shostakovichning sonata-simfonik turkumlari (simfoniya, kvartetlar) da polifonik shakllar.

5-mavzu: Zamonaviy kompozitorlar ijodida "Prelyudiya – fuga" kichik polifonik turkum.

D. Shostakovich, R.Shchedrin, I. Yelcheva, S.Slonimskiy, A.Xachaturyan va b. asarlar misolida mavzuiylik, kismlar munosabati, turkum turlari, hamda kompozitorlar tomonidan an'anaviy va yangi talqinlarni ochib berish.

	6-mavzu: I. Stravinskiyning polifonik tafakkuri xususiyatlari. Mavzuiylik. Uning turlari – melodik (mikro mavzu), tembr-ritmik, sonorli. Ularning rivoj tamoyillari. "Rus davri" asarlarida I. Stravinskiyning polifoniyasi. Mavzuiylik, materialning ekspozitsion bayoni – polifonik variatsiyaviylik, ostinatoviylik shakllanish jarayonida ostinato va poliostinatoviylikning o'rni. **7-mavzu: «Neoklassik» davridagi asarlarida polifoniyasi.** Fuga, uning yangi zamonaviy tamoyillari. Kechki davridagi asarlarida polifonik texnikasi. Zamonaviy tizimlar (seriya, dodekafoniya) sharoitida an'anaviy polifonik shakllar. **8-mavzu: P. Xindemit ijodida polifoniya.** P. Xindemit simfonik asarlarida polifonik usul va shakllar. **9-mavzu:P. Xindemitning «Ludus tonalis» polifonik turkumi.** Uning tuzilishi, I.Bah, D.Shostakovich, R.Shchedrinlarga nisbatan yangi tamoyillari. **10-mavzu: B.Bartok ijodida polifonik usul va shakllar.** B.Bartokning asarlarida xalqchil-qo'shiq ko'povozligi tamoyillarning aks ettirilishi. **11-mavzu. B.Bartokning sonata shakllarida polifonik rivoj.** Mavzuiylik, polifonik rivoj usullari. Variant-polifonik rivojning imitatsion va noimitatsion usullari. Murakkab kontrapunkt, qatlamlar polifoniyasi, orkestr polifoniyasi. **12-mavzu: XX asr - II yarimi va XXI asrning boshi kompozitorlik ijodiyotida polifoniya.** S.Slonimskiy, S.Gubaydulina, K.Penderetskiy, A.Shenberg, A.Shnitke, Ch. Ayvz , B. Tishchenko va b. kompozitor asarlarida zamoniviy texnika (sonorizm, aleatorika, minimalizm, dodekafoniya (seriya)) ga asoslangan polifonik kompozitsiyalari. **13-mavzu: A. Shnitke cholg'u asarlarida polifonik faktura va shakllar.** **14-mavzu: O'zbekiston kompozitorlik ijodiyotida polifoniya.**

Umumiy tavsifi. Polifoniyaning rivoj bosqichlari.

15-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlari ijodiyotida polifonik shakllar.
Mavzuiylik, lad-garmonik, faktura, struktura tomonlarning xususiyatlari.

16-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlar ijodida fuga shakli.
Mavzuiylik, uning milliy asos bilan shartlangan o‘ziga xos xususiyatlari; javoblarning ва qarama-qarshi tuzilmalarning tuzilmasidagi asosiy xususiyatlari; fuganing, faktura, shakllanish jarayonlari hamda shaklning milliy xususiyatlari.

17-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlar ijodida kichik polifonik turkum.
G. Mushel, T.Kurbanov, N. G‘iyasov asarlarida turkum tuzilishingsh o‘xshash va farkli jihatlari . Ularning an’anaviy (yevropa) va miliy tomonlari.

18-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlar ijodida ostinato-polifonik shakllar.
B. Giyenko, F. Yanov-Yanovskiy, M. Bafoev, T. Qurbonov, M. Tojiyev, A. Hoshimov va b. asarlarida ushbu shaklning yaratishda individual yondoshuvni namoyon ettirilishi.

19-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlari ijodida sintezlashgan shakllar.
Ushbu shakllarning tushunchasi, ularning tasnifi.
Ularda monodiya va polifonik tafakkur tamoyilarini o‘zaro ta’siri.

20-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlari ijodida noan’anaviy (individual) polifonik shakllar.
Ularning tavsifi va o‘ziga xos xususiyatlari.

Amaliy mashg‘ulotlar va Seminar o‘quv rejada kursatilgan turi bo‘yicha o‘tkaziladi.

Amaliy mashg’ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. D.Shostakovich simfoniya va kvartetlarda polifoniyaning shakllantiruvchi roli.
2. Zamonaviy kompozitorlar ijodida kichik polifonik turkumlari.
3. I.Stravinskiyning “Rus davrdagi” asarlarida polifonik xususiyatlari.
4. P. Xindemitning «Ludus tonalis» polifonik turkumi.
5. A. Shnitke asarlarida faktura va shakllarning yangi turlari.
6. M. Tojiyev simfoniyalarda polifoniyaning roli.

7. G.Mushel 24 prelyudiya va fugalar turkumida monodiya an'analari aks ettirilishini asolab berish.
8. Fortepiano, xor, orkestr uchun zamonaviy polifoniya asarlarini tahlil qilish.
9. O'zbekiston kompozitorlar ijodida ostinatoli polifonik asarlar. (B. Giyenko, F.Yanov-Yanovskiy, M. Bafoev, T.Qurbonov, M.Tojiyev, A. Hoshimov va b.)
10. O'zbekiston kompozitorlar ijodida noan'anaviy (individul) shakllar.

Bastakorlik san'ati va musiqa san'ati yo'nalishlarida ma'ruza va amaliy mavzular bo'yicha yakka mashg'ulotlar ham mo'ljallangan. Polifoniyadagi yakka mashg'ulotlarda ma'ruzali va amaliy mashg'ulot materiallari bilan bog'liq holda turli xildagi vazifalarni bajarish nazarda tutiladi:

- XX-XXI asrda yozilgan polifonik asarlarning tahlili;
- aniq bir notanish polifonik asarni eshitib dastlabki tahlil qilish;
- yozilgan asarlarni audio tasmalari yordamida tinglash;
- zamonaviy polifoniya uslubda lavhalar hamda tugalangan asarlarni bastalash.

O'quv jarayonidagi asarlar, yani talabalarning shaxsiy mavzulari, mualliflik uslubi, yakkalik unsurlariga ega bo'lgan holda bastalanishi lozim. Bu esa Sibelius texnologiyalarini qo'llash imkoniyatini beradi. Tahliliy vazifalarni ko'rsatish jarayonida FSMU va boshqa texnologiyalari qo'llanilishi mumkin.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Polifonik fakturaning yangi turlarini Yevropa va O'zbekiston kompozitorlar asarlarida topish va tahlil qilib kiliyu namoyon etish.
2. D.Shostakovich va R.Shchedrin kichik polifonik turkumlarining uxshash va farqli tomonlari.
3. XX-XXI asr kompozitorlar ijodida sintezlashgan shakllar.
4. O'zbekiston kompozitorlar fortepiano, xor, orkestr uchun zamonaviy polifonik shakllari.
5. T. Qurbonov prelyudiya va fugalar turkumlari va ularning xususiyatlari.

Seminar mashg'ulotlarning o'tish shakllari turli yo'nalishga ega bo'lishi mumkin. Bu kursning har xil bo'limlari bo'yicha talabalarning ma'ruza bilan chiqishlari; aniq bir mavzu bo'yicha ilmiy ma'ruza yezish; berilagan notanish zamonaviy polifonik asarni tahlil qilish; o'qituvchi tomonidan taklif ettilgan dolzarb muammo yuzasidan muzokarada qatnashish.

III. Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakl va mazmuni

Mustaqil ta'limni tashkil etishda mazkur fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- darslik, o'quv qo'llanma, maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha fanlar boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;
- yangi musiqiy texnik vositalar va texnologiyalarni o'rganish;
- talabaning ilmiy tekshirish (ijodiy) ishlarini (TITI) bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari yoki mavzularini chuqur o'rganish;
- faol o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari (ishbilar o'yinlar, diskussiyalar, seminarlar, kollokviumlar va b.).

Mustaqil ta'limni tashkil etishning mazmuni axborot-ta'lim resurslaridan, ta'lim muassasasida mavjud kutubxona, fonoteka va videoteka jamg'armasidan, repetitoriylardan, o'quv laboratoriyalari, ovoz yozuvi studiyalari, teleradiokompaniya kanallari va konsert zallaridan unumli foydalanishdan, bajarilgan ishlarning tahlilini bayon etishdan iboratdir. Mazkur fanning xususiyatlaridan kelib chiqib kasbiy mahoratni rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan vazifalarni maqsadli amalga oshirish ham nazarda tutiladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. **Zamonaviy polifoniyaning mazmun, ifodaviy vositalar, shakllantiruvchi imkoniyatlari.**

XX-XXI asrlarda kompozitorlar tomonidan polifonik an'analarning rivojlantirilishi, yangi xildagi mavzuviylik, polifonik usullar, shakllarning ishlatilishi.

2. **Zamonaviy polifonik fakturaning yangi turlari.**

Soxta (mnimaya) polifioniya: mikropolifoniya, iprovizatsion-variantli ko'povozlik, kvazipolifoniya (polifoniya kabi) faktura turlari. Sonorli , tembrli, qatlamli va h.k. ko'rinishlari.

3. **D.Shostakovich ijodida polifoniya.**

Mavzuiylik, rivoj tamoyillari, shakllar soxasida an'analarning rivoji va yangilanishi. D. Shostakovichning sonata-simfonik turkumlari (simfoniya, kvartetlar) da polifonik shakllar.

	4. B.Bartokning sonata shakllarida polifonik rivoj. Mavzuiylik, polifonik rivoj usullari. Variant-polifonik rivojning imitatsion va noimitatsion usullari. Murakkab kontrapunkt, qatlamlar polifoniyasi, orkestr polifoniyasi. **5. XX asr -II yarimi va XXI asrning boshi kompozitorlik ijodiyotida polifoniya** S.Slonimskiy, S.Gubaydulina, K.Penderetskiy, A.Shenberg, A.Shnitke, Ch. Ayvz B. Tishchenko va b. kompozitor asarlarida zamoniviy texnika (sonorizm, aleatorika, minimalizm, dodekafoniya (seriya)) ga asoslangan polifonik kompozitsiyalari. **6. O‘zbekiston kompozitorlik ijodiyotida polifoniya.** Umumiy tavsifi. Polifoniyaning rivoj bosqichlari. **7. O‘zbekiston kompozitorlari ijodiyotida polifonik shakllar.** Mavzuiylik, lad-garmonik, faktura, struktura tomonlarning xususiyatlari. **8. O‘zbekiston kompozitorlar ijodida fuga shakli.** Mavzuiylik, uning milliy asos bilan shartlangan o‘ziga xos xususiyatlari; javoblarning ва qarama-qarshi tuzilmalarning tuzilmasidagi asosiy xususiyatlari; fuganing, faktura, shakllanish jaraenlari hamda shaklning milliy xususiyatlari. **9. O‘zbekiston kompozitorlarinining ijodida polifonik turkumlar.** T.Qurbonov, R.Abdullaev, G.Mushel, F.Yanov-Yanovskiy fugalarini tahlil qilish. **10. O‘zbekiston kompozitorlari ijodida Basso-ostinatoli variatsiyalar.** Quyidagi asarlarni tahlil qilish: M.Tojiev 1-simfoniya 1 qism tahlil qilish. A.Hoshimov torli kvartet uchun partita va boshqalar. Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	V. Ta’lim natijalari /Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: • XX-XXI asrning polifoniyaning asosiy shakl va turlarini bilish; • polifonik asarlar tahlilida fanga oid tushuncha va atamalardan foydalana olish;

	• zamonaviy polifonik shakl tahlilida hamda polifonik uslubdagi asarlarni yozishda amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish; • zamonaviy polifonik faktura turlari, shakl va usullarini ko'rib chiqishda o'ziga xos analitik metoddan foydalanish; • polifonik tafakkurning tabiati va xususiyatlari; • polifonik faktura turlari – turli mavzuli, imitatsiyali, ovozosti polifoniyasi; • o'zbek monodiyasi va uning polifonik xususiyatlari. O'zbek xalq cholg'u musiqasida ikki ovozli me'yorlari haqida tasavvurga ega bo'lishi; • kompozitorlik asarlarida polifonik texnikasi asoslarini; • polifonik turkumlarni; • O'zbekiston kompozitorlari ijodiyotida polifoniyani; • turli uslubdagi polifonik musiqa asarlarni tuzilish xususiyatlarini bilishi va ulardan foydalana olishi; • zamonaviy musiqasiga mansub asarlarning polifonik texnikani qo'llash; • polifonik shakllarning asosiy toifalarini aniqlash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • Turli ilmiy metodlarni o'zlashtirish va ulardan amaliyotda foydalanish; • Zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni bilish va ularni amaliyotda qo'llash; Ma'ruza, kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishlarga xamda individual loyihalarga taqdimotlarni qilish.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, bilish, tahlil natijalarini aniq aks ettirish, o'rganilayotgan jarayonlar va kurslarni mustaqil mushohada yuritish, oraliq va yakuniy nazoratlar fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda og'zaki, test va amaliy topshiriqlar orqali o'tkazilishi mumkin. **Oraliq va yakuniy nazorat uchun talablar.** Talabalar bilimini nazorat qilish o'quv rejaga muvofiq belgilangan. Oraliq va Yakuniy nazorat o'tkaziladi. Oraliq nazorati – reja asosida o'tilgan 5 ta mavzu doirasida test ko'rinishida yoki uchta savoldan iborat yozma ish shaklida o'tkaziladi. Yakuniy nazorat – reja asosida o'tilgan barcha mavzular doirasida tuzilgan savollarga og'zaki tarzda javob berish (biletlar uchta savoldan iborat bo'ladi va qo'shimcha ikkita savol berilishi mumkin).

6.	**Asosiy adabiyotlar**
	1. Глинский В. Полифония. Хрестоматия по полифоническому анализу. Т., 2004. 2. Мальмберг И.С. Т. Курбанов. – Т., 2007. 3. Muxtarova F.Sh. Polifoniya. T., 2017. 4. Мухтарова Ф.Ш. Полифония в творчестве композиторов Узбекистана, Таджикистана и Туркменистана. Т., 1993. 5. Симакова Н.А. Контрапункт строгого стиля и фуга. Ч.2 М., 2007. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Mirziyoyev Sh.M. Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o'rni va ta'sirini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. PF-26.05. 2020. 2. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida. PQ-4038 28 noyabr 2018. 3. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi. 4. Бать Н. Полифония и форма в симфонических формах Пауля Хинлемита // Пауль Хиндемит. Статьи и исследования. – М., 1979. 5. Должанский А. 24 Прелюдии и фуги Д. Шостаковича. – Л., 1970. 6. Задерацкий В. Полифоническое мышление И. Стравинского. – М.,1980. 7. Задерацкий В. Современый полифонический тематизм: Вопросы мелодических структур и полифонических предпосылок // Проблемы традиций и новаторства в современной музыке. – М.,1982. 8. Задерацкий В. Сонористичекие претворения принципа остинатности в творчестве Оливье Мессиана. // Проблемы музыкальной науки. Вып.6. – М., 1985. 9. Кон.Ю. О двух фугах И.Стравинского. Полифония. – М., 1975. 10. Кузнецов И. Теоретические основы полифонии XX века. – М., 1994. 11. Милка А. Полифония. Часть I, II. Санкт-Петербург, 2016. 12. Скребков С. Художественные принципы музыкальных стилей. – М., 1973. 13. Тер-Оганесова И. «Ludus tonalis». Основные особенности формообразования // Пауль Хиндемит. Статьи и исследования. – М., 1979. 14. Теория современной композиции. – М., 2007. 15. Франтова Т. О новых функциях полифонической фактуры в советской музыке 60-х годов // Проблемы музыкальной науки. Вып.5. – М., 1983. 16. Холопова В. О линеральном мелодическом мышлении композиторов XX века // Критика и музыкознание. Вып.2. – М., 1980

17. Южак К. О природе и специфике полифонического мышления. Полифония. – М., 1975.
18. Piston W. Counterpoint. – London, 1970.
19. Harald Krebs. Species Counterpoint // Counterpoint: Term and Technique, 10th - 18th Century, Kanada, 2004.
20. Knud Jeppersen. The Style of Palestrina and the Dissonanse, London, 1946.

Axborot manbalari

1. http://b2c.uz/catalog/youth/uz/musiqa
2. www musika uz
3. http://portasound.ru/music-search/musiqa-olami
4. http://www.youtube.com
5. http://www.ziyonet.uz
6. http://nlib.org.ua/parts/books.htm
7. http://www.classic-music.ru
8. http://mus-info.ru
9. http://notes.tarakanov.net/
10. https://www.belcanto.ru/
11. http://www.cultinfo.ru
12. https://cyberleninka.ru/article/

70211301- Dirijyorlik (estrada orkestri dirijyorligi)

Fan/modul kodi **ZAP1103**		**O'quv yili** **2024-2025**	**Semestr** **3**	**ECTS-Kreditlar** **3**
Fan/modul turi Majburiy		**Ta'lim tili** O'zbek/rus		**Haftadagi dars soatlari** **2**
	Fanning nomi	**Auditoriya mashg'ulotlari (soat)**	**Mustaqil ta'lim (soat)**	**Jami yuklama (soat)**
1	**Zamonaviy polifoniya**	**30**	**60**	**90**

2	**I. Fanning mazmuni** Ushbu kurs zamonaviy kompozitorlar ijodida polifoniyani o‘rganishga ajratilgan bo‘lib, unda zamonaviy polifoniya murakkab, chuqur, o‘ziga xos va uslubiy boy xodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Ko‘povozlilik va shakl hosil qilishda bosh urinni egallab turib, polifoniya ko‘p qirrali ifoda topadi – usullardan shakllargacha, klassik ifoda vositalardan geterofoniya, sonoristika, aleatorika, minimalizm bilan “ittifoq” hosil bo‘lgunga qadar. Ushbu kursda Yaqin va Uzoq xorij kompozitorlari asarlari tahlil etiladi.O‘zbekiston kompozitorlari asarlaridagi polifoniyaga ham yetarli o‘rin ajratilgan. Mazkur kursning maqsadi – zamonaviy musiqada polifoniyaning yangi tendensiyalari, ya’ni yaratilayotgan asarlarning (yevropa va o‘zbek kompozitorlari) badiy yo‘nalishlari, zamonaviy texnik yozuvlari, polifoniyaning yangi faktura turlari, janr va shakllarning (an’anaviy va individual) xilma-xiligini yoritib aniq bir asarlari misolida ko‘rsatib berishdadir. Zamonaviy polifoniya fan oldida turgan vazifalar: - polifoniyaning nazariy asoslarini chuqur o‘zlashtirish; - XX-XXI asrda polifoniyaga oid yangi atama va tushunchalarni tushuntirish; - XX-XXI asr kompozitorlar ijodidagi polifonik yozuvning yangi shakllari bilan tanishtirish; - zamonaviy asarlarda talabalarning polifonik tahlil ko‘nikmalarini oshirish; - O‘zbekiston kompozitorlar asarlarida monodiya an’analarining aks ettirilishini ko‘rsatib berish. - zamonaviy polifoniya doirasidagi yuqori bilimlarga ega bo‘lgan hamda o‘zining pedagogik va ijro amaliyotlarida qo‘llay oladigan malakali musiqashunos, bastakor va ijrochilarni tarbiyalash. **II. Asosiy qism** **Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi** **Kirish** Fanning mazmuni. Fanning maqsad va vazifalari. O‘rganiladigan mavzular doirasi. Fan o‘rganilishida tayaniladigan asosiy manbalar haqida. U bilan bog‘liq musiqiy janr namunalari, asosiy ilmiy tadqiqotlar, nota adabiyotlari haqida, ulardan unumli foydalanish yuzasidan uslubiy tavsiyalar. So‘nggi yillarda adabiyotlaridan nashr ettirilgan to‘plamlari bilan yaqindan tanishish.

Ushbu kursda Yaqin va Uzoq xorij kompozitorlari asarlari tahlil etiladi. O‘zbekiston kompozitorlari asarlaridagi polifoniyaga ham yetarli o‘rin ajratilgan.

1-mavzu: Zamonaviy polifoniyaga kirish.

Ko‘povozlik musiqaning tarixiy bosqichlari va uning qisqacha tavsifi. XX-XXI asr musiqasining o‘tmish davrlar bilan o‘xshashligi va bog‘likligi. XX-XXI asr polifoniyasining umumiy tavsifi.

2-mavzu: Zamonaviy polifoniyaning mazmun, ifodaviy vositalar, shakllantiruvchi imkoniyatlari.

XX-XXI asrlarda kompozitorlar tomonidan polifonik an’analarning rivojlantirilishi, yangi xildagi mavzuviylik, polifonik usullar, shakllarning ishlatilishi.

3-mavzu: Zamonaviy kompozitorlar ijodida “Prelyudiya – fuga” kichik polifonik turkum.

D. Shostakovich, R.Shchedrin, I. Yelcheva, S.Slonimskiy, A.Xachaturyan va b. asarlar misolida mavzuiylik, kismlar munosabati, turkum turlari, hamda kompozitorlar tomonidan an'anaviy va yangi talqinlarni ochib berish.

4-mavzu: D.Shostakovich, P. Xindemit, T. Qurbonov, M. Tojiyev, M. Bafoyev simfonik asarlarida polifoniya roli.

Mavzuiylik, rivoj tamoyillari, shakllar soxasida an'analarning rivoji va yangilanishi. Kompozitorlarning sonata-simfonik turkumlari (simfoniya, kvartetlar) da polifonik shakllar.

5-mavzu: I. Stravinskiyning polifonik tafakkuri xususiyatlari.

Mavzuiylik. Uning turlari – melodik (mikro mavzu), tembr-ritmik, sonorli. Ularning rivoj tamoyillari.

“Rus davri” asarlarida I. Stravinskiyning polifoniyasi. Mavzuiylik, materialning ekspozitsion bayoni – polifonik variatsiyaviylik, ostinatoviylik shakllanish jarayonida ostinato va poliostinatoviylikning o‘rni.

«Neoklassik» davridagi asarlarida polifoniyasi.

Fuga, uning yangi zamonaviy tamoyillari. Kechki davridagi asarlarida polifonik texnikasi. Zamonaviy tizimlar (seriya, dodekafoniya) sharoitida an’anaviy polifonik shakllar.

6-mavzu:P. Xindemitning «Ludus tonalis» polifonik turkumi.

Uning tuzilishi, I.Bah, D.Shostakovich, R.Shchedrinlarga nisbatan yangi tamoyillari.

7-mavzu: XX asr - II yarimi va XXI asrning boshi kompozitorlik ijodiyotida polifoniya.

S.Slonimskiy, S.Gubaydulina, K.Penderetskiy, A.Shenberg, A.Shnitke, Ch. Ayvz, B. Tishchenko va b. kompozitor asarlarida zamoniviy texnika (sonorizm, aleatorika, minimalizm, dodekafoniya (seriya)) ga asoslangan polifonik kompozitsiyalari.

8-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlar ijodida kichik polifonik turkum.

G. Mushel, T.Kurbanov, N. G‘iyasov asarlarida turkum tuzilishingsh o‘xshash va farkli jihatlari . Ularning an’anaviy (yevropa) va miliy tomonlari.

9-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlar fortepiano, xor, orkestr uchun zamonaviy polifonik shakllari.

10-mavzu: O‘zbekiston kompozitorlari ijodida sintezlashgan shakllar

Ushbu shakllarning tushunchasi, ularning tasnifi. Ularda monodiya va polifonik tafakkur tamoyilarini o‘zaro ta’siri.

Amaliy mashg‘ulotlar va Seminar o‘quv rejada kursatilgan turi bo‘yicha o‘tkaziladi.

Amaliy mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. I.Stravinskiyning “Rus davrdagi” asarlarida polifonik xususiyatlari.
2. A. Shnitke asarlarida faktura va shakllarning yangi turlari.
3. D.Shostakovich 24 prelyudiya va fugalar turkumida zamonaviy tendensiyalar. R.Shchedrin 24 prelyudiya va fugalar turkumida mavzuyilik, faktura, polifonik usul hamda kichik turkum tuzilishining xususiyatlari.
4. G.Mushel 24 prelyudiya va fugalar turkumida monodiya an’analari aks ettirilishini asolab berish.
5. O‘zbekiston kompozitorlar ijodida noan’anaviy (individul) shakllar.

Dirijyorlik (xor dirijyoligi), Dirijyorlik (opera-simfoniya dirijyorligi) yo‘nalishlarida ma’ruza va amaliy mavzular bo‘yicha yakka mashg‘ulotlar ham mo‘ljallangan. Polifoniyadagi yakka mashg‘ulotlarda ma’ruzali va amaliy mashg‘ulot materiallari bilan bog‘liq holda turli xildagi vazifalarni bajarish nazarda tutiladi:

- XX-XXI asrda yozilgan polifonik asarlarning tahlili;
- aniq bir notanish polifonik asarni eshitib dastlabki tahlil qilish;

- yozilgan asarlarni audio tasmalari yordamida tinglash;
- zamonaviy polifoniya uslubda lavhalar hamda tugalangan asarlarni bastalash.

O'quv jarayonidagi asarlar, yani talabalarning shaxsiy mavzulari, mualliflik uslubi, yakkalik unsurlariga ega bo'lgan holda bastalanishi lozim. Bu esa Sibelius texnologiyalarini qo'llash imkoniyatini beradi. Tahliliy vazifalarni ko'rsatish jarayonida FSMU va boshqa texnologiyalari qo'llanilishi mumkin.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Zamonaviy musiqada fuga shakli.
2. D.Shostakovich va R.Shchedrin kichik polifonik turkumlarining uxshash va farqli tomonlari.
3. O'zbekiston kompozitorlar polifonik shakllarida monodiya an'analarini aks ettirilishi.
4. O'zbekiston kompozitorlar fortepiano, xor, orkestr uchun zamonaviy polifonik shakllari.
5. XX-XXI asr kompozitorlar ijodida sintezlashgan shakllar.

Seminar mashg'ulotlarning o'tish shakllari turli yo'nalishga ega bo'lishi mumkin. Bu kursning har xil bo'limlari bo'yicha talabalarning ma'ruza bilan chiqishlari; aniq bir mavzu bo'yicha ilmiy ma'ruza yezish; berilagan notanish zamonaviy polifonik asarni tahlil qilish; o'qituvchi tomonidan taklif ettilgan dolzarb muammo yuzasidan muzokarada qatnashish.

III. Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakl va mazmuni

Mustaqil ta'limni tashkil etishda mazkur fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- darslik, o'quv qo'llanma, maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha fanlar boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi nazorat qiluvchi tizimlar bilan ishlash;
- yangi musiqiy texnik vositalar va texnologiyalarni o'rganish;
- talabaning ilmiy tekshirish (ijodiy) ishlarini (TITI) bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari yoki mavzularini chuqur o'rganish;
- faol o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari (ishbilar o'yinlar, diskussiyalar, seminarlar, kollokviumlar va b.).

Mustaqil ta'limni tashkil etishning mazmuni axborot-ta'lim resurslaridan, ta'lim muassasasida mavjud kutubxona, fonoteka va videoteka jamg'armasidan, repetitoriylardan,

o'quv laboratoriyalari, ovoz yozuvi studiyalari, teleradiokompaniya kanallari va konsert zallaridan unumli foydalanishdan, bajarilgan ishlarning tahlilini bayon etishdan iboratdir. Mazkur fanning xususiyatlaridan kelib chiqib kasbiy mahoratni rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan vazifalarni maqsadli amalga oshirish ham nazarda tutiladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbekiston kompozitorlar ijodida kichik polifonik turkum

G. Mushel, T.Kurbanov, N. G'iyasov asarlarida turkum tuzilishingsh o'xshash va farkli jihatlari . Ularning an'anaviy (yevropa) va miliy tomonlari.

2.O'zbekiston kompozitorlar fortepiano, xor, orkestr uchun zamonaviy polifonik shakllari.

3. O'zbekiston kompozitorlari ijodida sintezlashgan shakllar

Ushbu shakllarning tushunchasi, ularning tasnifi.

Ularda monodiya va polifonik tafakkur tamoyilarini o'zaro ta'siri.

4. I.Stravinskiyning polifonik tafakkuri xususiyatlari.

Mavzuiylik. Uning turlari – melodik (mikro mavzu), tembr-ritmik, sonorli. Ularning rivoj tamoyillari.

6. "Rus davri" asarlarida I.Stravinskiyning polifoniyasi.

Mavzuiylik, materialning ekspozitsion baeni – polifonik variatsiyaviylik, ostinatoviylik shakllanish jarayonida ostinato va poliostinatoviylikning o'rni.

7. «Neoklassik» davridagi asarlarida polifoniyasi.

Fuga, uning yangi zamonaviy tamoyillari. Kechki davridagi asarlarida polifonik texnikasi. Zamonaviy tizimlar (seriya, dodekafoniya) sharoitida an'anaviy polifonik shakllar.

8. P.Xindemitning «Ludus tonalis» polifonik turkumi.

Uning tuzilishi, I.Bah, D.Shostakovich, R.Shchedrinlarga nisbatan yangi tamoyillari.

9. D.Shostakovich, P. Xindemit, T. Qurbonov, M. Tojiyev, M. Bafoyev simfonik asarlarida polifoniya roli.

Mavzuiylik, rivoj tamoyillari, shakllar soxasida an'analarning rivoji va yangilanishi. Kompozitorlarning sonata-simfonik turkumlari (simfoniya, kvartetlar) da polifonik shakllar.

10.Zamonaviy polifoniyaning mazmun, ifodaviy vositalar, shakllantiruvchi imkoniyatlari.

XX-XXI asrlarda kompozitorlar tomonidan polifonik an'analarning rivojlantirilishi, yangi xildagi mavzuviylik, polifonik usullar, shakllarning ishlatilishi.

	Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	**V. Ta'lim natijalari /Kasbiy kompetensiyalari** **Talaba bilishi kerak:** • XX-XXI asrning polifoniyaning asosiy shakl va turlarini bilish; • polifonik asarlar tahlilida fanga oid tushuncha va atamalardan foydalana olish; • zamonaviy polifonik shakl tahlilida hamda polifonik uslubdagi asarlarni yozishda amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish; • zamonaviy polifonik faktura turlari, shakl va usullarini ko'rib chiqishda o'ziga xos analitik metoddan foydalanish; • polifonik tafakkurning tabiati va xususiyatlari; • polifonik faktura turlari – turli mavzuli, imitatsiyali, ovozosti polifoniyasi; • o'zbek monodiyasi va uning polifonik xususiyatlari. O'zbek xalq cholg'u musiqasida ikki ovozli me'yorlari ***haqida tasavvurga ega bo'lishi***; • kompozitorlik asarlarida polifonik texnikasi asoslarini; • polifonik turkumlarni; • O'zbekiston kompozitorlari ijodiyotida polifoniyani; • turli uslubdagi polifonik musiqa asarlarni tuzilish xususiyatlarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** • zamonaviy musiqasiga mansub asarlarning polifonik texnikani qo'llash; • polifonik shakllarning asosiy toifalarini aniqlash ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • Turli ilmiy metodlarni o'zlashtirish va ulardan amaliyotda foydalanish; • Zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni bilish va ularni amaliyotda qo'llash; • Ma'ruza, kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishlarga xamda individual loyihalarga taqdimotlarni qilish.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, bilish, tahlil natijalarini aniq aks ettirish, o'rganilayotgan jarayonlar va kurslarni mustaqil mushohada yuritish, oraliq va yakuniy nazoratlar fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda og'zaki, test va amaliy topshiriqlar orqali o'tkazilishi mumkin.

	Oraliq va yakuniy nazorat uchun talablar. Talabalar bilimini nazorat qilish o‘quv rejaga muvofiq belgilangan. Oraliq va Yakuniy nazorat o‘tkaziladi. Oraliq nazorati – reja asosida o‘tilgan 5 ta mavzu doirasida test ko‘rinishida yoki uchta savoldan iborat yozma ish shaklida o‘tkaziladi. Yakuniy nazorat – reja asosida o‘tilgan barcha mavzular doirasida tuzilgan savollarga og‘zaki tarzda javob berish (biletlar uchta savoldan iborat bo‘ladi va qo‘shimcha ikkita savol berilishi mumkin).
6.	**Asosiy adabiyotlar** 6. Глинский В. Полифония. Хрестоматия по полифоническому анализу. Т., 2004. 7. Мальмберг И.С. Т. Курбанов. – Т., 2007. 8. Muxtarova F.Sh. Polifoniya. T., 2017. 9. Мухтарова Ф.Ш. Полифония в творчестве композиторов Узбекистана, Таджикистана и Туркменистана. Т., 1993. 10.Симакова Н.А. Контрапункт строгого стиля и фуга. Ч.2 М., 2007. **Qo‘shimcha adabiyotlar** 21.Mirziyoyev Sh.M. Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o‘rni va ta'sirini yanada oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. PF-26.05. 2020. 22.Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida. PQ-4038 28 noyabr 2018. 23.2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakatlar strategiyasi. 24.Бать Н. Полифония и форма в симфонических формах Пауля Хинлемита // Пауль Хиндемит. Статьи и исследования. – М., 1979. 25.Должанский А. 24 Прелюдии и фуги Д. Шостаковича. – Л., 1970. 26.Задерацкий В. Полифоническое мышление И. Стравинского. – М.,1980. 27.Задерацкий В. Современый полифонический тематизм: Вопросы мелодических структур и полифонических предпосылок // Проблемы традиций и новаторства в современной музыке. – М.,1982. 28.Задерацкий В. Сонористичекие претворения принципа остинатности в творчестве Оливье Мессиана. // Проблемы музыкальной науки. Вып.6. – М., 1985. 29.Кон.Ю. О двух фугах И.Стравинского. Полифония. – М., 1975. 30.Кузнецов И. Теоретические основы полифонии XX века. – М., 1994. 31.Милка А. Полифония. Часть I, II. Санкт-Петербург, 2016. 32.Скребков С. Художественные принципы музыкальных стилей. – М., 1973.

	33. Тер-Оганесова И. «Ludus tonalis». Основные особенности формообразования // Пауль Хиндемит. Статьи и исследования. – М., 1979. 34. Теория современной композиции. – М., 2007. 35. Франтова Т. О новых функциях полифонической фактуры в советской музыке 60-х годов // Проблемы музыкальной науки. Вып.5. – М., 1983. 36. Холопова В. О линеральном мелодическом мышлении композиторов XX века // Критика и музыкознание. Вып.2. – М., 1980 37. Южак К. О природе и специфике полифонического мышления. Полифония. – М., 1975. 38. Piston W. Counterpoint. – London, 1970. 39. Harald Krebs. Species Counterpoint // Counterpoint: Term and Technique, 10th -18th Century, Kanada, 2004. 40. Knud Jeppersen. The Style of Palestrina and the Dissonanse, London, 1946. **Axborot manbalari** 13. http://b2c.uz/catalog/youth/uz/musiqa 14. www musika uz 15. http://portasound.ru/music-search/musiqa-olami 16. http://www.youtube.com 17. http://www.ziyonet.uz 18. http://nlib.org.ua/parts/books.htm 19. http://www.classic-music.ru 20. http://mus-info.ru 21. http://notes.tarakanov.net/ 22. https://www.belcanto.ru/ 23. http://www.cultinfo.ru 24. https://cyberleninka.ru/article/
7.	**O‘zDK huzuridagi B.Zokirov nomidagi Milliy estrada san’ati instituti Kengashida muhokama etilgan va tasdiqlangan** **202**4 **-yil “** 30 **”** август **dagi** 1 **-sonli bayonnoma**
8.	**Fan/modul’ uchun mas‘ullar:** N.T.Xamdamova – O‘zDK huzuridagi B.Zokirov nomidagi Milliy estrada san’ati instituti “Musiqiy nazariy va tarixiy fankar” kafedrasi katta o‘qituvchisi
9.	**Taqrizchilar:**

	T.Yu.Davidova – O'zDK, "Musiqiy nazariyasi" kafedrasi dotsenti, s.f.n.